

8. Резолюція ПАРС № 2245 (2018) «Укладання угод у кримінальному провадженні: необхідність мінімальних стандартів для системи відмови від судового розгляду». URL: <http://www.echr.com.ua/document/rezolyuciya-parye-2245-2018>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-292-3-72>

ПРО ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ РОЗКРАДАНЬ МАЙНА ПРИ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ ПРОГРАМ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Чуйко Є. В.

ORCID ID: 0000-0001-9791-8309

*ад'юнкт Донецького державного університету внутрішніх справ
м. Кропивницький, Україна*

В умовах воєнного стану одним із найважливіших завдань правоохоронних органів, є протидія розкраданню бюджетних коштів. Це стосується, зокрема такої сфери як реалізація державних соціальних програм щодо пенсійного забезпечення, соціальної допомоги найбільш вразливим категоріям населення, матеріальної допомоги сім'ям з дітьми, компенсацій втраченого в результаті бойових дій майна тощо. Відповідно до ст. 3 Закону України «Про державні цільові програми» № 1621-IV від 18 березня 2004 р. (з наступними змінами) соціальні програми передбачають розв'язання проблем підвищення рівня та якості життя, проблем безробіття, посилення соціального захисту населення, поліпшення умов праці, розвиток охорони здоров'я та освіти [1]. Цю функцію виконують відповідні державні цільові фонди, в розпорядження яких виділяються значні кошти з бюджету, в т.ч. з використання фінансової допомоги держав-партнерів України у протидії збройній агресії з боку РФ. Війна показала наскільки це важко реалізувати в умовах масової евакуації, особливо людей, які не можуть самостійно покинути своє помешкання або піклуватися про себе чи своїх дітей і фактично залежить від сторонньої допомоги [2]. Складність документообігу при здійсненні виплат уразливим категоріям населення в умовах воєнного стану створює сприятливі умови для заволодіння бюджетними коштами недобросовісними службовими особами шляхом зловживання своїм становищем (ч. 2 ст. 191 КК України).

Потрібно зазначити, що передбачене ч. 2 ст. 191 КК України заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем, які вчиняються у сфері виконання державних соціальних програм, є для розслідування досить специфічними злочинами. Це обумовлено низкою обставин їх вчинення, які підлягають доказуванню. Зокрема, це стосується особливостей порядку функціонування відповідних державних цільових фондів, через які надається фінансова допомога, та її документального оформлення. Видається важливим враховувати й останні зміни в редакції ст. 191 КК України, пов'язані з введенням в Україні воєнного стану у зв'язку з широкомасштабною агресією з боку Росії. Йдеться, зокрема про те, що усталену систему типових кваліфікуючих та особливо кваліфікуючих ознак було доповнено новою особливо кваліфікуючою ознакою – діяння, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану згідно до Закону України від 03.03.2022 № 2117 «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство» [3]. Цей законодавчий крок пояснюється тим, що в умовах широкомасштабної збройної агресії з боку РФ та запровадження в Україні військового стану особливо значення набуває кримінально-правовий захист права власності і, зокрема використання бюджетних коштів для реалізації державних соціальних програм щодо надання допомоги тимчасово переміщеним особам та незахищеним верствам населення.

Згідно оновленої редакції ч. 4 ст. 191 КК України привласнення, розтрата або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем в умовах воєнного або надзвичайного стану є тяжким злочином незалежно від розміру заподіяної шкоди (карається позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років). Це важливо враховувати не тільки для правильної кримінально-правової кваліфікації діяння службової особи, але й істотно впливає на можливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій. Зокрема, це стосується можливості проведення після відкриття кримінального провадження негласних слідчих (розшукових) дій, передбачених статтями 258–272 КПК України.

Аналіз матеріалів кримінальних проваджень, викладених у вирокх в Єдиному реєстрі судових рішень, а також інформації, одержаної в результаті опитувань працівників правоохоронних органів, дає підстави для виділення наступних типових випадків виявлення ознак вказаної категорії злочинів і складання первинних документів про них: виявлення ознак злочинів оперативними підрозділами в результаті моніторингу діяльності державного цільового фонду з використанням

оперативно-розшукових методів; виявлення ознак злочинів в результаті перевірки діяльності державного цільового фонду державним органом фінансового контролю.

Щодо виявлення оперативними підрозділами ознак розкрадань коштів в результаті моніторингу діяльності державного цільового фонду з використанням оперативно-розшукових методів потрібно зазначити, що за останні роки суттєво змінилися підходи до організації боротьби з фінансовими злочинами. В 2019 р. в системі МВС України було ліквідовано Державну службу боротьби з економічними злочинами (ДСБЕЗ) і тільки в 2021 р. створено спеціальний орган – Бюро економічної безпеки України (надалі Бюро). Відповідно до Закону України «Про Бюро економічної безпеки України» № 1150-IX, який Верховна Рада України ухвалила 28 січня 2021 року (набрав чинності 25 березня 2021 року) [4] це центральний орган виконавчої влади, на який покладаються завдання щодо протидії правопорушенням, що посягають на функціонування економіки держави. Він уповноважений здійснювати оперативно-розшукову діяльність і досудове розслідування кримінальних правопорушень, віднесених законом до підслідності Бюро економічної безпеки України. Свої функції Бюро здійснює через діяльність своїх детективів, які наділені правом в межах компетенції, визначеної Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» та Кримінальним процесуальним кодексом України, здійснювати оперативно-розшукову діяльність і досудове розслідування кримінальних правопорушень, віднесених законом до підслідності Бюро економічної безпеки України.

Згідно п. 3 ч. 3 ст. 216 КПК України кримінальні правопорушення, передбачені ст. 191 КК України, віднесені до підслідності детективів Бюро економічної безпеки України, за умови що розмір предмета такого кримінального правопорушення або завданої ним шкоди становить від п'ятисот до двох тисяч розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на час вчинення кримінального правопорушення, та його вчинено службовою особою державного органу, органу місцевого самоврядування, суб'єкта господарювання, у статутному капіталі якого частка державної або комунальної власності перевищує 50 відсотків, та досудове розслідування такого кримінального правопорушення не віднесено до підслідності Державного бюро розслідувань чи Національного антикорупційного бюро України. У всякому разі Бюро економічної безпеки України уповноважено на здійснення оперативно-розшукової діяльності щодо виконання державних соціальних програм, на які виділяються багатомільярдні суми бюджетних коштів. Ця діяльність спрямована на протидію кримінальним правопорушенням, що

посягають на бюджетні кошти спрямовані для надання допомоги збіднілим та неспроможним верствам населення в результаті агресії РФ. Очевидно, що об'єми таких коштів будуть нарощуватися, оскільки кількість знедолених людей постійно зростає. Передбачається, що у формуванні таких цільових фондів значну роль буде відігравати фінансова допомога з боку країн – партнерів України у протидії російській агресії, що виводить завдання забезпечення ефективності використання цих коштів на міжнародний рівень.

Література:

1. Про державні цільові програми: Закон України № 1621-IV від 18.03.2004. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2004, № 25, ст. 352. (з наступними змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1621-15> (дата звернення 01.02.2023).
2. Ломоносова Наталія, Бабич Катерина. Соціальний захист і війна в Україні (24 лютого – 30 квітня 2022). URL: <https://cedos.org.ua/researches/> (дата звернення 02.02.2023).
3. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство: Закон України від 03.03.2022 № 2117. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2117-20> (дата звернення 02.02.2023).
4. Про Бюро економічної безпеки України: Закон України від 28.01.2021 № 1150-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20> (дата звернення 03.02.2023).